

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
(найменування центрального органу виконавчої влади у сфері
освіти і науки)

Національний університет «Запорізька політехніка»
(повне найменування закладу вищої освіти)

Кафедра менеджменту
(назва кафедри, яка відповідає за дисципліну)

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до проведення семінарських та практичних занять
з дисципліни «Регіональне управління»
(назва навчальної дисципліни)

Освітня програма: «Регіональне управління»
(назва освітньої програми)

Спеціальність: 281 «Публічне управління та адміністрування»,
(найменування спеціальності)

Галузь знань: 28 «Публічне управління та адміністрування»
(найменування галузі знань)

Ступінь вищої освіти: бакалавр
(назва ступеня вищої освіти)

Методичні вказівки до проведення семінарських та практичних занять з дисципліни «Регіональне управління» для здобувачів вищої освіти денної та заочної форми навчання за освітнім ступенем бакалавр галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування», Спеціальність: 281 «Публічне управління та адміністрування» /Укл. А.Ю.Панкова. – Запоріжжя: ЗНТУ, 2021, - 47 с.

Укладачі:

А.Ю.Панкова

к.е.н., доцент каф. менеджменту

Рецензенти:

Н. М. Шмиголь

д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку і оподаткування
Запорізького національного університету

Л. М. Бухаріна

д.е.н., доцент, завідувач кафедри менеджменту організацій та
логістики Запорізького національного університету

Відповідальний за випуск:

О.Б.Корякіна,

Провідний фахівець каф. менеджменту

Затверджено
на засіданні кафедри
„Менеджменту”
Протокол № 11
від 22.06.2021 року

Затверджено на засіданні НМК
ФЕУ
Протокол № 32
від «25» червня 2021 року

ЗМІСТ

ВСТУП	4
МЕТА І ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ	6
СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ КУРСУ	7
ТЕМА 1. РЕГІОНАЛЬНЕ УПРАВЛІННЯ: ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ, МЕТА ТА ЗАВДАННЯ	11
ТЕМА 2. РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА Й ОСОБЛИВОСТІ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ	13
ТЕМА 3. ТЕОРІЇ ПРОСТОРОВОЇ ЕКОНОМІКИ ЯК НАУКОВІ ДЖЕРЕЛА РЕГІОНАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ	19
ТЕМА 4. РЕГІОНАЛЬНЕ УПРАВЛІННЯ ТА МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ	23
ТЕМА 5. РЕГІОНАЛЬНІ ОРГАНИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ	26
ТЕМА 6. ФАКТОРИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ	28
ТЕМА 7. СИСТЕМА МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ, ЩО ХАРАКТЕРИЗУЮТЬ РОЗВИТОК РЕГІОНУ	31
ТЕМА 8. ХАРАКТЕРИСТИКА СКЛАДОВИХ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ	33
ТЕМА 9. СОЦІАЛЬНА ІНФРАСТРУКТУРА РЕГІОНУ	36
ТЕМА 10. ОСОБЛИВОСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО РЕГІОНАЛІЗМУ	39
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	43

ВСТУП

Побудова в Україні нової соціально-орієнтованої моделі розвитку супроводжується структурними змінами у всіх сферах економіки, що вимагає пошуку і впровадження в практику прогресивних форм ведення господарства на регіональному рівні, розробки і застосування адекватних методів і форм управління регіональним розвитком. Тому зростає роль і обумовлюється необхідність вивчення досвіду, використання наукових розробок з питань управління в господарських соціально-економічних системах, впровадження обґрунтованих пропозицій по удосконаленню управлінської діяльності суспільним процесом на регіональному рівні.

Підвищення самостійності й посилення ролі регіонів у загальнодержавному господарському комплексі викликає потребу у вивченні регіональних аспектів розвитку ринкового господарства, удосконаленні методичного інструментарію управління процесами соціально-економічного розвитку регіонів.

Регіон розглядається як багатофункціональна й багатоаспектна система. Обраний підхід до регіону як до соціуму (спільності людей, що живуть на певній території) дозволяє сформулювати основне завдання управління соціально-економічним розвитком регіону як послідовне й стійке підвищення рівня і якості життя населення, відтворення соціального життя, включаючи населення й трудові ресурси, освіту, охорону здоров'я, культуру, навколишнє середовище й т. ін.

Дослідження регіону як об'єкта управління дозволить проаналізувати його галузеву й функціональну структуру, розглянути особливості адміністративно-територіального устрою держави, економічне районування й проблемні економічні райони.

Головним завданням курсу є набуття комплексу знань щодо загальних положень, принципів та методів організації системи державної та регіональної влади та місцевого самоврядування на адміністративній території та ефективне використання регіонального сукупного потенціалу.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є закономірності, аналіз, планування, організація, регулювання, та контроль за розвитком та ефективним використанням регіонального сукупного потенціалу.

**Програма навчальної дисципліни складається з таких
змістових модулів**

1. Теорія та методологія регіонального управління
2. Система показників, що характеризують розвиток регіону

Методичною основою вивчення дисципліни «Управління регіону» є сучасні теорії ринкової економіки, праці провідних вчених і фахівців-практиків з маркетингу та менеджменту.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: «Регіональне управління» є формування сучасного мислення на основі спеціальних знань в галузі управління на регіональному рівні; набуття вмінь та формування компетенцій, необхідних для виконання функцій та реалізації повноважень органів влади регіонального місцевого самоврядування; умінь розроблення форм, методів та стратегій управлінської діяльності в регіональному масштабі, створення та використання галузевих підсистем як основи забезпечення досягнення ефективного управління діяльності регіональних суб'єктів господарювання; розуміння основних засад регулювання господарських процесів, форм і методів їх реалізації в сучасних умовах, визначення актуальних проблем регіональної економічної політики в Україні та засобів їх розв'язання.

Завданням Теоретична підготовка здобувачів з питань загальних положень, принципів та методів організації системи державної та регіональної влади та місцевого самоврядування на адміністративній території та ефективне використання регіонального сукупного потенціалу. знань про загальні принципи, форми та методи управління адміністративною територією і отримання спеціальних знань необхідних для практичної управлінської діяльності.

Загальні компетентності:

ЗК1. Здатність вчитися та оволодівати сучасними знаннями.

ЗК2. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК4. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК5. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК7. Здатність планувати та управляти часом.

ЗК8. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК9. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК10. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК11. Здатність спілкуватися іноземною мовою.

ЗК12. Навички міжособистісної взаємодії.

ЗК13. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів діяльності).

фахові компетентності:

СК1. Здатність до соціальної взаємодії, до співробітництва й розв'язання конфліктів.

СК2. Здатність забезпечувати належний рівень вироблення та використання управлінських продуктів, послуг чи процесів.

СК 3. Здатність забезпечувати дотримання нормативно правових та морально-етичних норм поведінки.

СК5. Здатність використовувати систему електронного документообігу.

СК7. Здатність розробляти тактичні та оперативні плани управлінської діяльності.

СК9. Здатність впроваджувати інноваційні технології.

СК10. Здатність до дослідницької та пошукової діяльності в сфері публічного управління та адміністрування.

СК11. Здатність у складі робочої групи проводити прикладні дослідження в сфері публічного управління та адміністрування.

Очікувані програмні результати навчання:

ПР 11. Уміти відшукувати та узагальнювати інформацію, робити висновки і формувати рекомендації в межах своєї компетенції.

ПР12. Уміти налагодити комунікацію між громадянами та органами державної влади і місцевого самоврядування.

ПР13. Використовувати методи аналізу та оцінювання програм сталого розвитку.

ПР14. Уміти коригувати діяльність у випадку зміни вихідних умов.

ПР15. Застосовувати методи контролю якості у сфері професійної діяльності.

ПР16. Використовувати дані статистичної звітності, обліку та спеціальних досліджень у професійній діяльності.

Міждисциплінарні зв'язки:

Пререквізитами та постреквізитами дисципліни «Регіональне управління» є дисципліни згідно структурно-логічної схеми підготовки здобувача вищої освіти.

СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ КУРСУ

Змістовий модуль 1. Теорія та методологія регіонального управління

Тема 1. Регіональне управління: основні поняття, мета та завдання

Регіональне управління в системі суспільно-економічних наук. Визначення регіону як одиниці соціально-економічного простору. Нові парадигми та концепції регіону. Класифікація регіонів. Поняття про адміністративно-територіальну одиницю. Об'єкти і суб'єкти регіонального управління. Закономірності розміщення виробничих сил.

Тема 2. Регіональна економічна політика й особливості регіонального розвитку

Сутність, цілі та завдання регіональної економічної політики. Різновиди регіональної політики. Концепція державної регіональної економічної політики в Україні та її реалізація. Механізм реалізації державної регіональної політики і його основні елементи. Організаційно-правова база. Бюджетно-фінансові важелі реалізації регіональної економічної політики та ключові елементи механізму реалізації регіональної економічної політики. Міжрегіональне і прикордонне співробітництво.

Тема 3. Теорії просторової економіки як наукові джерела регіонального управління

Теорії регіонального розвитку. Посткейнсіанська теорія. Неокласичний регіональний підхід. Теорія незбалансованого розвитку. Суспільні теорії регіоналізму.

Теорії розміщення регіонального виробництва. Теорія сільськогосподарського штандорта Й. Тюнена. Раціональний штандорт промислового підприємства В. Лаунхардта. Теорія промислового штандорта А. Вебера. Теорія центральних місць. Регіональні ринки і просторова теорія ціни. Теорії регіональної спеціалізації та міжрегіональної торгівлі. Теорія абсолютних і порівняльних переваг Сміта – Рікардо. Теорія Хекшера - Оліна.

Історичні форми державного устрою. Унітарна держава. Автономія в складі унітарної держави. Імперія як специфічна форма державного устрою. Федеративна держава. Конфедерація. Федералістська революція.

Тема 4. Регіональне управління та місцеве самоврядування

Поняття про пряме державне управління регіонами та місцеве самоврядування. Природа державного управління регіонами та місцевого самоврядування. Розмежування функцій і повноважень між державними органами регіонального управління та органами місцевого самоврядування. Реформа децентралізації влади в Україні

Тема 5. Регіональні органи державного управління в Україні

Структура органів регіонального управління. Посадові особи місцевих державних адміністрацій. Організація і порядок роботи місцевих державних адміністрацій.

Діяльність місцевих державних адміністрацій. Компетенція місцевих державних адміністрацій в економічній сфері; соціально-економічного розвитку; бюджету і фінансів; управління майном, приватизації і підприємництва; містобудування, житлово-комунального господарства, побутового, торгового обслуговування, транспорту і зв'язку; міжнародних і зовнішньоекономічних відносин; науки, освіти, охорони здоров'я, культури, фізичної культури та спорту, материнства і дитинства, сім'ї та молоді; соціального забезпечення і соціального захисту населення; зайнятості населення, праці і заробітної плати; використання і охорони земель, природних ресурсів і охорони навколишнього середовища; забезпечення законності, правопорядку, прав і свобод громадян; оборонної роботи; відносини місцевих державних адміністрацій з іншими суб'єктами держави.

Змістовий модуль 2. Система показників, що характеризують розвиток регіону

Тема 6. Фактори регіонального розвитку

Економіко-географічне положення і природно-ресурсний потенціал регіону. Оцінювання економіко-географічного положення регіону. Особливості економіко-географічного положення адміністративних областей України. Природно-ресурсний потенціал регіону та критерії його оцінювання. Відмінність природно-ресурсного забезпечення регіонів України.

Тема 7. Система макроекономічних показників, що характеризують розвиток регіону

Основні види показників розвитку регіональної економіки та їх значення при аналізі розвитку регіону в цілому. Показники обсягу регіонального виробництва. Показники динаміки та пропорцій регіонального виробництва. Основні показники ефективності діяльності суб'єктів регіонального регулювання. Показники економічного зростання та розвитку потенціалу регіональних потужностей та можливостей.

Тема 8. Характеристика складових регіональної економічної системи

Ресурсна сфера регіону. Інфраструктура регіону. Основні функції виробничої інфраструктури, соціальної інфраструктури, екологічної інфраструктури, інфраструктури управління. Особливості та закономірності функціонування і розвитку інфраструктури регіону.

Виробничо-економічний комплекс регіону. Основні показники стану БЕК регіону. Галузі матеріального виробництва, нематеріального виробництва, соціального обслуговування населення. Коефіцієнт локалізації. Коефіцієнт душевого виробництва. Показники спеціалізації регіону на даній галузі промисловості. Коефіцієнт міжрайонної товарності. Основні показники стану ПЕК регіону. Індекс виробництва. Коефіцієнт використання виробничої потужності.

Тема 9. Соціальна інфраструктура регіону

Регіональна система розселення та показники якості життя населення. Система регіонального розселення. Міська агломерація.

Поняття про соціальну інфраструктуру. Соціально-побутова інфраструктура. Торгівля і громадське харчування. Житлово-комунальне господарство. Складові житлово-комунального господарства. Пасажирський транспорт і засоби зв'язку.

Соціально-духовна інфраструктура. Народна освіта. Система охорони здоров'я.

Оцінювання трудового потенціалу регіону. Кількісна оцінка трудового потенціалу. Якість трудового потенціалу.

Тема 10. Особливості європейського регіоналізму

Поняття Єврорегіон. Пріоритети регіональної політики ЄС.

Інститути, що забезпечують регіональний розвиток. Асамблея Європейських Регіонів (АСР); Асоціація Європейських Прикордонних Регіонів; Асоціація Європейських Регіонів; Економічна комісія ООН для Європи (ЕКЄ); Європейська економічна комісія; Європейська асоціація агентств регіонального розвитку (EURADA); Європейський фонд регіонального розвитку (ЄФРР, European Regional Fund); Європейські співтовариства; Комітет регіонів ЄС; Конгрес місцевих та регіональних влад Європи (КМРВС); Міжрегіональне економічне

співробітництво країн ЄС; Наднаціональна регіональна політика Європейського союзу.

Нормативна база. Декларація щодо регіоналізму в Європі; Європейська декларація прав міст; Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними громадами та владами; Європейська хартія міст; Європейська хартія про місцеве самоврядування.

Програми розвитку регіону.

Ініціативні регіональні програми ЄС; Програми регіонального розвитку INTERREG; Програми транскордонного співробітництва PHARE CBC, TACIS CBC, CREDO.

ТЕМАТИКА І ПЛАНИ ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

План практичного заняття

1. Обговорення теоретичних питань
2. Розв'язання ситуаційних задач та кейсів

ТЕМА 1. РЕГІОНАЛЬНЕ УПРАВЛІННЯ: ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ, МЕТА ТА ЗАВДАННЯ

Питання для обговорення

1. Розкрийте зміст понять "регіон".
2. Розкрийте зміст понять "район", «територія», «територіальна одиниця».
3. Яке співвідношення існує між поняттями «регіон» і «економічний район»?
4. Які існують підходи до поняття «регіон»?
5. Що є об'єктами дослідження регіональної економіки?
6. Яке співвідношення існує між поняттями «регіон» і «економічний район»?
7. Які існують підходи до поняття «регіон»?
8. Яким чином визначається регіональна спеціалізація?
9. Які основні фактори розміщення продуктивних сил?
10. Що є об'єктами дослідження регіональної економіки?

11. Суть предмета та об'єкта регіональної економіки та їх зв'язок з предметом мікроекономіки і макроекономіки.

12. Метод як спосіб пізнання розвитку економіки

Тестові завдання

1. Який з нище наведених термінів відповідає правильному поняттю «регіон»?

а) регіон – це територіально-господарське співвідношення, яке відрізняється високим ступенем територіальної концентрації промисловості, інфраструктури і щільності населення;

б) регіон виникає на базі кількох міст і створює значну зону урбанізації;

в) регіон – це територіальне формування, що має чітко окреслені адміністративні кордони, у межах яких відтворюються соціальні і економічні процеси забезпечення життя населення, обумовлені місцем регіону у системі територіального і суспільного поділу праці;

г) регіон – це значна територія, де розміщена група взаємопов'язаних підприємств та організацій.

2. Що розуміють під законами і закономірностями виникнення, розвитку поселень і виробництва та їх пропорцій по території, формування відносно спеціалізованих територіальних економічних систем?

а) об'єкт регіональної економіки;

б) предмет регіональної економіки;

в) суб'єкт регіональної економіки;

г) методологію регіональної економіки.

3. Об'єктами науки Регіональна економіка є:

а) природно-ресурсний потенціал, галузеві і міжгалузеві комплекси;

б) галузеві і міжгалузеві комплекси;

в) територіальні системи господарювання;

г) всі відповіді правильні.

4. Що з переліченого не належить до об'єкта регіональної економіки?

а) територія;

б) розселення;

в) економічні закони;

г) виробництво.

5. Який з перелічених методів передбачає урахування знань і вимог відомих законів природи і суспільства, в основі яких є формування територіальних процесів виробництва і соціального розвитку?

- а) геопросторова парадигма;
- б) метод синтезу;
- в) порівняння економічного розвитку регіонів;
- г) системний підхід.

6. Які категорії регіональної економіки пов'язані з такими показниками як земля, капітал, технології, інформація, підприємництво?

- а) категорія виробничого потенціалу;
- б) категорія організації виробництва;
- в) категорія виробничої і соціальної інфраструктури;
- г) категорія результатів виробництва.

7. Який з перелічених методів є головним у формуванні теорії регіональної економіки?

- а) метод функціонального аналізу;
- б) метод просторової оцінки;
- в) метод статистичного аналізу;
- г) відповіді у варіантах а і в.

Питання для дискусії

а) соціальна спрямованість розвитку і розміщення продуктивних сил;

б) регіональна економіка як прояв територіальних відмінностей у розміщенні продуктивних сил.

Теми доповідей і рефератів

1. Принципи і чинники розміщення продуктивних сил.

2. Закономірності розміщення виробничих сил.

Практичні завдання

Завдання 1.

Підготуйте доповідь про діяльність відомого американського економіста, лауреата Нобелівської премії Саймона Кузнеця. Особливу увагу приділіть його науковим роботам з вимірювання об'єму національного виробництва.

Завдання 2.

Підготувати доповідь за таким планом:

- 1) надати підходи авторів (вітчизняних і зарубіжних) щодо трактування поняття "публічна влада", а також охарактеризувати основні рівні публічної влади в Україні та в інших країнах світу;
- 2) навести і проаналізувати основну нормативно-правову базу реалізації публічної влади на різних її рівнях в Україні та в інших країнах світу.

ТЕМА 2. РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА Й ОСОБЛИВОСТІ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Питання для обговорення

1. Як цілі та завдання регіональної економічної політики?
2. Назвіть різновиди регіональної політики.
3. В чому головна суть Концепції державної регіональної економічної політики в Україні?
4. Яким чином реалізується Концепція державної регіональної економічної політики в Україні?
5. Який існує механізм реалізації державної регіональної політики? Які його основні елементи?
6. Що відноситься до законодавчої бази? Організаційно правової бази?
7. Які ключові елементи механізму реалізації регіональної економічної політики?
8. В чому суть міжрегіонального і прикордонного співробітництва?
9. У чому сутність механізму реалізації державної регіональної економічної політики? Що таке ключові елементи механізму реалізації регіональної економічної політики?
10. Основні важелі реалізації регіональної економічної політики.
11. Які принципи лежать в основі структурно-інвестиційної політики?
12. Дайте визначення і характеристику спеціальної (вільної) економічної зони.

13. Які позитивні результати досягнуті на територіях спеціальних економічних зон? Які недоліки та труднощі є у формуванні спеціальних економічних зон?

14. Чи існують перспективи створення нових спеціальних економічних зон в Україні?

15. Що таке міжрегіональне співробітництво? Назвіть основні фактори організації прикордонного співробітництва.

16. Розкрийте сутність поняття «євро регіон» та охарактеризуйте особливості його діяльності. Які євро регіони діють сьогодні в Україні?

17. Що саме з європейського досвіду регіональної політики може бути використано в Україні?

Тестові завдання

1. *Що розуміють під сукупністю організаційних, правових і економічних заходів, які здійснює держава у сфері регіонального розвитку країни, відповідно до її тактики і стратегічних цілей?*

- а) регіональна економіка;
- б) регіональна політика;
- в) регіональна структура;
- г) регіональна модель.

2. *Що з переліченого не належить до завдань регіональної політики?*

- а) тенденція ускладнення територіальної структури через збільшення окремих її складових;
- б) збереження єдиного внутрішнього ринку країни;
- в) забезпечення високого рівня життя населення у кожному регіоні;
- г) покращення екологічної ситуації в регіоні і країні загалом.

3. *Що з переліченого визначає риси регіональної економічної політики?*

- а) практична діяльність держави в регіонах;
- б) практичну діяльність регіонів на основі законодавства;
- в) підтримку підприємств, розміщених у регіонах;
- г) усі варіанти припустимі.

4. *На що насамперед має бути спрямована регіональна економічна політика?*

а) на продуктивне й ефективне функціонування підприємств в регіоні;

б) на створення робочих місць і соціального захисту в регіоні;

в) на вирішення стратегічних завдань держави в регіоні;

г) на створення вільних економічних зон у регіоні.

5. Що з переліченого входить до складу регіональної економічної політики?

а) інституційна, національна, ринкова, соціальна регіональна економічна політика;

б) фінансова, виробнича, економічна регіональна економічна політика;

в) інтеграційна, зовнішньоторговельна, екологічна, військова регіональна економічна політика;

г) відповіді у варіантах а і б.

6. Який з перелічених суб'єктів економічної політики насамперед має за мету досягнення ефективності виробництва, лібералізацію торгівлі, розширення обсягів виробництва?

а) держава;

б) підприємства;

в) регіон;

г) усі суб'єкти.

7. Який з перелічених суб'єктів економічної політики насамперед має за мету підтримку виробників, соціальний розвиток і захист?

а) держава;

б) підприємства;

в) регіон;

г) усі суб'єкти.

8. Який з перелічених суб'єктів економічної політики насамперед має за мету зростання економічного потенціалу бюджетів, вирівнювання розвитку регіонів?

а) держава;

б) підприємства;

в) регіон;

г) усі суб'єкти.

9. Які з перелічених функцій є в основі економічної політики влади регіону?

- а) ефективність підприємств, ринок праці, соціальна і ринкова інфраструктура, екологія;
- б) бюджети держави, населених пунктів, підприємств;
- в) вирішення стратегічних завдань держави в регіоні;
- г) посилення інтеграційних процесів регіону з іншими регіонами.

10. У чому полягають принципи проведення економічної політики владою регіону?

- а) гармонізація соціальних відносин в регіоні;
- б) економічний моніторинг і визначення завдань собі й держави;
- в) розмежування функції держави, підприємств і влади регіону, збалансованість зв'язків;
- г) усі відповіді правильні.

11. У чому полягають базові аспекти проведення економічної політики держави в регіоні?

- а) забезпечення економічної самодостатності регіонам;
- б) демонополізація;
- в) наповнення бюджетів усіх рівнів;
- г) відповіді у варіантах а і б.

12. Який з нормативно-правових актів є базовим для розроблення стратегії економічного розвитку регіону?

- а) Указ Президента України „Про Концепцію державної регіональної політики”;
- б) Розпорядження Кабінету Міністрів України „Про схвалення Концепції створення системи рейтингової оцінки регіонів, галузей національної економіки, суб'єктів господарювання”;
- в) Постанова Кабінету Міністрів України „Про затвердження положення про Раду розвитку регіонів”;
- г) Наказ Міністерства економіки „Про затвердження методичних рекомендацій щодо формування регіональних стратегій розвитку”.

Практичне завдання:

„Про Концепцію державної економічної політики”, який розглядався у вересні 1999 року і був схвалений Указом Президента України від 25 травня 2001 року № 341.

У Концепції наголошується, що першочерговими поточними завданнями державної регіональної політики передбачається прискорене розв'язання таких проблем:

- створення нормативно-правової та інформаційно-методичної бази управління розвитком регіонів відповідно до положень законодавства України;
- забезпечення стабілізації виробництва та відновлення економічного потенціалу в кожному регіоні, підвищення на цій основі рівня добробуту населення;
- здійснення заходів щодо соціального відродження села шляхом державної підтримки розвитку соціально-культурної і побутової сфери, формування повноцінного життєвого середовища;
- сприяння формуванню в усіх регіонах багатокладної економіки, регіональних ринків товарів, праці, капіталу, а також розвиток підприємництва та ринкової інфраструктури;
- розв'язання пріоритетних наукових проблем регіонів з метою виробництва конкурентоспроможної продукції;
- переведення працівників, які вивільняються, на підприємства галузей господарства, що розвиваються, у сфері обслуговування і торгівлі, організація професійної підготовки кадрів для нових прогресивних виробництв;
- створення сприятливих організаційних та правових умов для функціонування спеціальних (вільних) економічних зон у відповідних регіонах;
- сприяння широкому розвитку прикордонної торгівлі, міжрегіонального та міжнародного співробітництва регіонів;
- створення умов для залучення іноземних інвесторів до розвитку виробництва конкурентоспроможних товарів, розширення обсягів будівельних робіт, в яких зацікавлена українська економіка;
- розроблення державних програм соціально-економічного розвитку окремих регіонів, які потребують державної підтримки для комплексного вирішення багатьох господарських та соціальних проблем, та їхнє бюджетно-фінансове забезпечення.

Ознайомитись з текстом, законспектувати назви єврорегіонів, підготувати інформацію щодо існуючих єврорегіонів та державної та регіональної програми їх розвитку.

Проблемою у регіональній політиці України є розвиток

прикордонних областей держави, які часто характеризуються низьким економічним розвитком внаслідок свого периферійного положення. Дієвим елементом регіональної політики стала підтримка державою створення та функціонування єврорегіонів, як об'єднань територіальних громад та органів влади сусідніх держав. За період з 1993 року створено єврорегіони „Буг”, „Нижній Дунай”, „Верхній Прут”, Карпатський єврорегіон, до функціонування яких з української сторони залучені Волинська, Чернівецька, Закарпатська, Одеська, Івано-Франківська та Львівська області, а від прикордонних іноземних держав – адміністративно-територіальні одиниці Польщі, Білорусі, Румунії, Словаччини, Угорщини, Молдови, Австрії, Німеччини, Франції. У квітні 2002 Кабінет Міністрів затвердив Програму розвитку єврорегіонів, а у 2003 році – утворив єврорегіони „Дніпро” за участю Чернігівської області та відповідних регіонів Російської Федерації та Білорусі, а також „Слобожанщина” у складі Харківської та Білгородської областей. Основними напрямками співробітництва єврорегіонів є поєднання зусиль відповідних органів державної влади та органів місцевого самоврядування в економічній сфері, розбудові соціальної, інформаційної, виробничої інфраструктури, будівництві та модернізації інфраструктури кордону, розвитку транспортної мережі, науковій та культурній співпраці, охороні навколишнього природного середовища, обміні досвідом між відповідними органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, взаємній допомозі в ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, боротьбі із злочинністю і нелегальною міграцією.

У вересні 2003 року за участю уповноважених представників України, Угорщини, Румунії, Словаччини та Югославії досягнуто згоди щодо спільної реалізації Ініціативи сталого просторового розвитку басейну Тиси, яка передбачає розроблення в перспективі єдиної схеми територіального планування цієї території, координацію проведення наукових досліджень та інших заходів, спрямованих на реалізацію положень цієї схеми. Є підстави вважати, що у подальшому ця Ініціатива може стати основою утворення ще одного єврорегіону.

Особливо з огляду на входження до Європейського Союзу сусідніх з Україною держав розвитку єврорегіонів повинна бути наділена особлива увага. Це створює умови не тільки для отримання за рахунок відповідних фондів ЄС додаткових коштів на розвиток

єврорегіонів, а й доступ вітчизняних підприємств до новітніх технологій, європейських і світових ринків. Мають бути розширені контакти з керівниками та експертами Програми регіонального розвитку Європейського Союзу INTERREG, яка на період до 2006 року виконує вже третій свій етап, значною мірою зорієнтований на вирішення проблем прикордонних з Європейським Союзом територій.

В Україні мають бути впроваджені також відповідні міжнародні документи, зокрема „Основоположні принципи сталого просторового розвитку Європейського континенту”, ухвалені Конференцією міністрів, відповідальних за територіальний розвиток у Ганновері, ФРН, 2000, Європейська хартія регіонального просторового планування.

ТЕМА 3. ТЕОРІЇ ПРОСТОРОВОЇ ЕКОНОМІКИ ЯК НАУКОВІ ДЖЕРЕЛА РЕГІОНАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ

Питання для обговорення

1. Назвіть основні напрями регіональної політики.
2. Які наукові методи щодо вивчення процесу регіонального розвитку ви знаєте? Охарактеризуйте кожний із них.
3. Теорія концептуальних кілець” І. Тюнена. Розкрийте її зміст.
4. Теорія штандарта промисловості А. Вебера. Розкрийте її зміст.
5. Теорія центральних місць В. Кристаллера. Розкрийте її зміст.
6. Який зміст вкладав А. Льош у поняття радіус збуту”?
7. Які теоретичні економічні течії знайшли практичне втілення у формуванні регіональної політики окремих держав? Назвіть їх, дайте характеристику.
8. Які основні методологічні парадигми пройшла європейська модель регіонального управління? Проаналізуйте їх у хронологічному порядку.
9. Дайте визначення унітарної держави.
10. Намалюйте схему системи побудови державної влади в унітарній державі.
11. Назвіть основні ознаки унітарної держави.

12. Що можна віднести до переваг і недоліків унітарної держави?

13. У чому полягає відмінність централізованих унітарних держав від децентралізованих? До якого різновиду унітарної держави належить Україна?

14. Дайте визначення автономії.

15. Назвіть характерні ознаки автономії.

16. Які фактори є підставою створення автономії в складі унітарної держави?

17. Дайте визначення імперії.

18. Намалюйте схему побудови державної влади в імперії.

19. Які чинники лягли в основу класифікації імперій?

20. Які риси є суто імперськими рисами?

21. Назвіть основні риси федерації, які, за Шарлем Монтеск'є, надають переваги федераціям порівняно з унітарними державами та імперіями.

22. Дайте визначення федерації.

23. Намалюйте схему системи державної влади у федеративній державі.

24. Назвіть характерні ознаки федерації.

25. Які чинники можна віднести одночасно і до переваг, і до недоліків федерації?

26. Дайте визначення конфедерації.

27. Наведіть класифікацію конфедерації за типами.

28. Дайте характеристику такому соціальному явищу, як федералістська революція.

29. Назвіть основні етапи федералістської революції.

Тестові завдання

1. В якому з варіантів правильно подано автора і його метод просторової оцінки економіки в теорії „місць оптимального розміщення„?

а) А. Вебер: основні положення — транспортна орієнтація (мінімальні витрати), трудова орієнтація (мінімальні витрати), агломераційна орієнтація (мінімальні капіталовкладення);

б) У. Рейлі, Г. Ціпф, Д. Стюарт: основні положення — демографічна сила, демографічна енергія, демографічний потенціал;

в) Г. Рітчль, А. Льош, У. Айзард: основні положення — господарське коло”, взаємозв'язок галузей, аналіз взаємозв'язку галузей, економія ресурсів від розміщення по території;

г) В. Крісталлер, А. Льош: основні положення — ієрархія поселень: центр, містечка, поселення, села.

2. В якому з варіантів правильно подано автора і його метод просторової оцінки економіки в теорії центральних місць”?

а) А. Вебер: основні положення — транспортна орієнтація (мінімальні витрати), трудова орієнтація (мінімальні витрати), агломераційна орієнтація (мінімальні капіталовкладення);

б) У. Рейлі, Г. Ціпф, Д. Стюарт: основні положення — демографічна сила, демографічна енергія, демографічний потенціал;

в) Г. Рітчль, А. Льош, У. Айзард: основні положення — "господарське коло ", взаємозв'язок галузей, аналіз взаємозв'язку галузей, економія ресурсів від розміщення по території;

г) В. Крісталлер, А. Льош: основні положення — ієрархія поселень: центр, містечка, поселення, села.

3. Якщо в основі теорії обґрунтування регіональної економіки є територіальний поділ праці, то що з переліченого є предметом її аналізу з погляду економіки?

а) розміщення підприємств по території;

б) рівень виробничих і загальних витрат і результатів;

в) рівень розвитку виробничої і соціальної інфраструктури;

г) рівень зайнятості і безробіття.

4. Що з переліченого стосується методології дослідження регіональної економіки?

а) система теорій і показників, методів і прийомів вивчення території;

б) вивчення причинно-наслідкових зв'язків розвитку поселень і виробництва;

в) вивчення виробничої і соціальної інфраструктури;

г) усі відповіді правильні.

5. Хто вперше увів в аналіз поняття економічного простору і уявлення щодо географічного розміщення як головного елементу диференційної ренти та розміщення сільськогосподарського виробництва?

а) А. Вебер;

- б) Й. фон Тюнен;
- в) В. Кристалер;
- г) А. Леш.

6. Для наукового обґрунтування яких проектів і програм формування використовувалася теорія енерговиробничих циклів М. Колосовського?

- а) технополісів;
- б) територіально-виробничих комплексів;
- в) технопарків;
- г) транспортних вузлів.

Практичне завдання:

Завдання 1.

Ознайомитися із географічним розташуванням соціально-культурних центрів Запорізького регіону.

Складіть таблицю по параметрах: райони Запорізькій області, райони міста Запоріжжя, та по таких параметрах:

- а) заклади освіти;
- б) театри;
- в) музеї;
- г) бібліотеки;

1) визначити центри народних художніх промислів;

2) охарактеризувати та позначити на карті центри санаторно-курортного лікування та туризму.

Заповніть таблицю.

Завдання 2. Виділити окремі групи областей України з високим, середнім і низьким рівнем концентрації промисловості.

Завдання 3. Визначити вплив концентрації промисловості на розвиток продуктивних сил та екологічну ситуацію в регіонах. Які заходи слід застосовувати в межах висококонцентрованого середовища з метою зменшення забруднення території.

Завдання 4. Спробуйте встановити, як залежить концентрація промисловості і рівень урбанізації в регіоні?

Завдання 5. Які регіони, на Вашу думку, вимагають підвищення концентрації виробничої діяльності, а які, навпаки – зниження

Завдання 6. Виберіть, на Ваш розсуд, конкретний діючий виробничий об'єкт і опишіть, які обставини спричинили до його спорудження, що (які фактори) було взято до уваги при спорудженні об'єкту саме в даному місці, чи не порушує його діяльність екологічний баланс території. Якщо об'єкт, про який йтиме мова, споруджений давно, то вкажіть, який із факторів РВС не було взято до уваги для забезпечення успішної роботи об'єкту сьогодні.

ТЕМА 4. УПРАВЛІННЯ РЕГІОНОМ ТА МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

Питання для обговорення

1. Дайте визначення державному управлінню регіонами.
2. Дайте визначення місцевому самоврядуванню.
3. Проаналізуйте відмінність прямого державного управління на місцях і системи місцевого самоврядування.
4. Розкрийте зміст основних теорій місцевого самоврядування.
5. Як можна класифікувати компетенцію місцевих органів влади у відповідності до ступеня розмежування функцій між ними?
6. Намалюйте схему системи організації влади на регіональних рівнях в Україні.
7. Які функції та повноваження належать державними органами регіонального управління та органами місцевого самоврядування?
8. Яка існує реформа децентралізації влади в Україні?
9. Які заходи проведено щодо децентралізації влади в Україні?

Практичне завдання:

Завдання 1. Розробіть схему системи організації влади на регіональних рівнях в Україні.

Завдання 2. Розробіть схему системи організації влади на регіональному рівні в Запорізькій області.

Завдання 3. Розробіть схему системи організації влади на місцевому рівні в м. Запоріжжі..

Завдання 3. Якщо проаналізувати п'ять кроків, необхідних для реформи децентралізації влади, та вивчити зміст Кроку 2 –

«Розмежувати повноваження між органами місцевого самоврядування різних рівнів». Необхідно найбільш важливі для людей повноваження передати на найближчий до людей рівень влади. На вашу думку, яким чином це можливо зробити?

Повноваження у громаді:

Дошкільна та шкільна освіта;
Первинна медицина та швидка допомога;
Комунальне господарство;
Охорона правопорядку;
Пожежна охорона;
Соціальний захист.

Проаналізуйте досвід зарубіжних країн, та наведіть приклад щодо Кроку 2.

Завдання 4.

1. Система органів державної влади: цілі та функції.
2. Ознайомлення з методами програмування та планування фінансово-бюджетної та грошово-кредитної сфери (складання зведеного балансу фінансових ресурсів, визначення величини грошової пропозиції при зміні обов'язкових резервів і т. д.).

Завдання 5.

Скласти зведений баланс фінансових ресурсів держави² й визначити суми доходів, витрат і перевищення доходів над витратами або витрат над доходами.

Вихідні дані

1. Витрати бюджетів і державних позабюджетних фондів становлять відповідно 443 841,4 млн. грн.. і 136 009,4 млн. грн.
2. Доходи бюджетів і державних позабюджетних фондів становлять відповідно 4 433 841,4 млн. грн.. і 136 098,2 млн. грн.
3. Доходи державних підприємств дорівнюють їх витратам і становлять 203 941,2 млн. грн.
4. Видатки на реалізацію національних програм розвитку економіки за рахунок довгострокових кредитів національних банків – 60 600 млн. грн.
5. Сума коштів іноземних інвесторів дорівнює сумі витрат іноземних інвесторів на розвиток економіки і становить 60 000 млн. грн.
6. Погашення основної суми зовнішнього боргу – 11 473,3 млн. грн.

7. Довгострокові кредити на розвиток економіки, надані комерційними банками України – 60 600 млн. грн.

8. Власні доходи Пенсійного фонду – 117 177,8 млн грн.

Методичні рекомендації

Зведений баланс фінансових ресурсів – баланс, що відображає обсяг фінансових ресурсів держави та напрями їхнього використання для фінансування загальнодержавних потреб.

Суть балансового методу планування і прогнозування полягає в узгодженні потреб і ресурсів у масштабі всього суспільства. Характерною особливістю балансів є дві їхні частини: одна частина характеризує ресурси держави за джерелами надходження і дорівнює іншій частині, що характеризує використання ресурсів в усіх напрямках їхніх витрат.

Завдання 6.

Підготуйте доповідь про функції місцевих державних адміністрацій, їх повноваження та відповідальність. Охарактеризуйте конституційно-правовий статус місцевих державних адміністрацій. У чому полягає особливість організації та діяльності органів місцевої державної виконавчої влади у містах Києві та Севастополі

ТЕМА 5. РЕГІОНАЛЬНІ ОРГАНИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

Питання для обговорення

1. Назвіть посадових осіб місцевих державних адміністрацій.
2. У чому полягає процедура формування місцевих-державних адміністрацій?
3. На який строк формуються місцеві державні адміністрації?
4. За яких умов голова місцевої державної адміністрації може припинити свої повноваження достроково?
5. Назвіть основні повноваження голів місцевих державних адміністрацій.
6. Дайте визначення галузевій компетенції.
7. На яких принципах формуються відносини місцевих державних адміністрацій з президентом України?

8. На яких принципах формуються відносини місцевих державних адміністрацій з центральними органами виконавчої влади?

9. На яких принципах формуються відносини між обласною і районною місцевими державними адміністраціями?

10. На яких принципах формуються відносини між місцевими державними адміністраціями і представницькими органами влади?

11. На яких принципах будуються відносини між місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування?

12. На яких принципах формуються відносини місцевих державних адміністрацій з підприємствами, установами та організаціями

Теми рефератів

1. Роль демографічних передумов у розвитку народного господарства. Регіональні особливості демографічної ситуації в Україні.

2. Визначення коефіцієнтів, які характеризують процеси відтворення населення регіонів (країни): коефіцієнту народжуваності, коефіцієнту смертності, коефіцієнту загального приросту населення.

3. Демографічна політика України.

4. Трудоресурсна ситуація та ринок праці в Україні.

5. Визначення рівня безробіття, чисельності трудових ресурсів та рівня зайнятості регіону (країни).

6. Визначення взаємозв'язку рівня народжуваності і рівня урбанізації в регіонах України (за допомогою коефіцієнта парної кореляції).

Практичне завдання

Завдання 1.

Розробіть організаційну структуру управління місцевої державної адміністрації.

Завдання 2. Необхідно визначити основний зміст та особливості економічних, правових та адміністративно-організаційних методів управління трудовим потенціалом, заповнивши таблицю 5.1: Таблиця 5.1 - Методи управління трудовим потенціалом суспільства

№ з/п	Метод управління	Предмет управління	Важелі впливу

--	--	--	--

Завдання 3.

Ознайомтесь з методичними рекомендаціями щодо побудови дерева цілей.

Дерево цілей – це графічне зображення зв'язку між цілями та засобами їх досягнення, побудоване за принципом дедуктивної логіки і із застосуванням евристичних процедур. Дерево цілей дозволяє уявити повну картину взаємозв'язків майбутніх подій аж до одержання переліку конкретних завдань і отримати інформацію про їх відносну важливість. Воно забезпечує роботу з доведення цілей до безпосередніх виконавців шляхом побудови відповідності між організаційною структурою управління і структурою цілей. 6

При побудові дерева цілей використовуються такі їх властивості, як підпорядкованість, розкладеність і співвідносна важливість. Підпорядкованість цілей обумовлюється наявністю ієрархії за часом і важливістю (значимістю). Розкладеність полягає у тому, що кожна мета даного рівня ділиться на під цілі більш низького рівня. Наприклад, цілі держави у цілому розгортаються в цілі окремих регіонів, цілі регіонів – в цілі окремих міст, селищ тощо.

Співвідносна важливість цілей полягає у тому, що цілі одного і того ж рівня мають різне значення для досягнення цілі більш високого рівня. Це дозволяє ранжувати цілі за ступенем важливості, кількісно визначати їх співвідносну важливість через коефіцієнт значущості.

Побудова дерева цілей починається з формування головної мети. Кожну ціль більш високого рівня можна представити як самостійну систему, що включає в себе цілі більш низького рівня (підцілі) як її елементи. При цьому необхідно встановити повний склад підцілей. Мета другого рівня може бути розчленована на цілі третього і наступних рівнів. Ознакою завершення побудови дерева цілей є формулювання таких цілей, які далі не розчленовуються і дають кінцеві результати, визначені головною метою.

Завдання. Побудуйте графічну модель дерева цілей з вирішення таких проблем:

1. Отримання оцінки "12 балів" з дисципліни "Державне та регіональне управління".
2. Отримати посвідчення водія автомобілів класу "Б".
3. Проведення вечірки з нагоди Дня народження

ТЕМА 6. ФАКТОРИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Питання для обговорення

1. Назвіть види економіко-географічного положення відносно елементів суспільного відтворення.
 2. Поняття «фактор». Роль факторів (чинників) у формування економіки.
 3. Назвіть види економіко-географічного положення щодо району, області, країни.
 4. Назвіть основні фактори, які визначають переваги й недоліки ЕГП областей України (три будь-які області).
 5. Дайте визначення природним умовам.
 6. Дайте визначення природним ресурсам.
 7. Назвіть типи природних ресурсів.
 8. Чи можуть позабалансові ресурси стати балансовими? За яких умов?
 9. У чому полягає затратний підхід до економічного оцінювання природних ресурсів? У чому його недоліки?
 10. У чому полягає результативний підхід до економічного оцінювання природних ресурсів?
 11. У чому полягає затратно-ресурсний підхід до економічного оцінювання природних ресурсів?
 12. У чому полягає рентний підхід до економічного оцінювання природних ресурсів?
 13. У чому полягає відтворювальний підхід до економічного оцінювання природних ресурсів?
 14. У чому полягає монопольно-відомчий підхід до економічного оцінювання природних ресурсів?
 15. Як визначають ціну землі в ринкових умовах?
 16. Як визначають показник інтегрального природно-ресурсного потенціалу?
 17. Назвіть паливно-енергетичні ресурси України, які мають експортний потенціал. У яких регіонах їх видобувають?
 18. Назвіть паливно-енергетичні ресурси України, які не покривають внутрішні потреби країни. У яких регіонах їх видобувають?
- Які рудні ресурси України мають експортний потенціал? У яких

регіонах їх видобувають?

19. Назвіть основні нерудні ресурси, які в достатній кількості є на території України і які є базою для галузі виробництва будівельних матеріалів.

20. До яких країн належить Україна за рівнем водо забезпечення?

21. Які регіони України багаті на лісові ресурси? Які породи дерев домінують у загальних запасах деревини?

Питання для повідомлень

1. Охарактеризуйте поняття «природні умови» та «природні фактори», їх взаємозв'язок.

2. Яким чином природні фактори впливають на розміщення продуктивних сил і формування економіки регіонів. Приведіть приклади.

3. Роль соціально-економічних факторів у розміщенні продуктивних сил і формуванні економіки регіонів.

4. Технічні та економічні фактори розміщення продуктивних сил і формування економіки регіонів.

5. Природно-ресурсний потенціал України, характеристика його складових.

6. Що вміщає поняття рекреаційні ресурси" і які саме рекреаційні ресурси є в Україні?

7. Проблеми використання природних ресурсів в Україні.

8. У чому полягає стратегічний напрямок охорони природних ресурсів в Україні і які заходи постійної дії повинні застосовуватися з цією метою?

Практичні завдання

Завдання 1. На пошукові роботи та освоєння газового родовища, яке відкрито в регіоні А, витрачено 20 млн. грн., а щорічні експлуатаційні витрати з видобування газу становлять 7 млн. грн. Загальний запас газу оцінено у 2500 млн. м³ . 1000 м³ газу продається на світовому ринку за ціною 50 умовних грошових одиниць.

Показник можливості вилучення газового ресурсу сягає 80%. Дати витратну і техніко-економічну оцінку газового ресурсу за 8 років.

Завдання 2. Оцінити рентним і витратним способами економічний потенціал мисливсько-рибальських ресурсів регіону А за

чотири роки, якщо в ньому функціонують звіринницька ферма, мисливське господарство, а також щорічно виловлюється 2 тис. т частикової риби, 50 т осетрової та 250 т червоної риби, 20 т мідій, заготовлюється 12 т меду.

Державними органами видаються ліцензії на вистріл дичини в мисливському господарстві на суму 180 тис. грн. щорічно. Ціна реалізації за 1 кг: частикової риби – 2 грн., червоної риби – 10 грн., осетрової риби – 20, мідій – 15, меду – 7 грн.

Прибутки звіринницької ферми складають 2,5 млн. грн. на рік, а сукупні витрати – 1,5 млн. грн. Витрати мисливського господарства 90 тис грн. на рік. Сукупні експлуатаційні витрати рибальського господарства в регіоні – 2 млн. грн. на рік, підприємства, яке добуває мідії, - 50 тис., а бджільницької галузі – 20 тис. грн. на рік. На освоєння мисливсько-рибальських ресурсів у регіоні А свого часу було витрачено 4 млн. грн.

Завдання 3. Проаналізуйте структуру земельного фонду світу та окремих регіонів. Дайте характеристику земельним ресурсам України. Чому земельні ресурси вважаються універсальними та багатоцільовими? Сформулюйте проблеми раціонального використання земельних ресурсів.

Завдання 4. Чому академік А.Є. Ферсман свого часу назвав воду «найважливішим мінералом на Землі», а в сучасних умовах фахівці ООН розглядають рівень водозабезпеченості нижчий за 500 м³/рік на людину як загрозу для національного стійкого розвитку? Наскільки перспективним, на ваш погляд, є виділення такого типу природних ресурсів, як ресурси Світового океану? Які види ресурсів постачає Світовий океан? Охарактеризуйте водні ресурси України, особливості їх формування та розміщення. Назвіть проблеми та шляхи їх раціонального використання.

Завдання 5. Письмово опишіть природні умови та природні ресурси місцевості (приміської території або території адміністративного району, області), в якій Ви проживаєте.

ТЕМА 7. СИСТЕМА МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ, ЩО ХАРАКТЕРИЗУЮТЬ РОЗВИТОК РЕГІОНУ

Питання для обговорення

1. Що належить до показників економічного потенціалу?
2. Що належить до основних показників соціально-економічного розвитку регіону?
3. Чим визначається система основних загальноекономічних показників які підлягають аналізу?
4. З якою метою проводиться структурний аналіз стану соціально-економічної ситуації?
5. Які основні показники динаміки та пропорцій регіонального виробництва?
6. Основні показники ефективності діяльності суб'єктів регіонального регулювання.
7. Показники економічного зростання та розвитку потенціалу регіональних потужностей та можливостей.

Підготуйте інформацію

1. Розкрийте зміст та методи розрахунку валового внутрішнього продукту (ВВП) (дохідний, витратний та за доданою вартістю), Валового внутрішнього продукту на душу населення, темпів приросту номінального та реального ВВП. Визначте країн-лідерів за цими показниками.
2. Підготуйте доповідь про динаміку ВВП України за останні 20-років, його структуру, зробіть висновки щодо позиції України у світі за показниками ВВП та ВВП на душу населення

Практичні завдання:

Завдання 1. Простежте динаміку зміни загальної чисельності населення України з 1991 року по 2015 рік. Скорочення народжуваності є загальною тенденцією для промислово розвинених країн, з високою часткою міського населення. Наскільки, на ваш погляд, дане твердження підходить для України і чи є межа, за якою даний процес стає незворотним? Як відомо, скорочення народжуваності в Україні супроводжується різким зростанням показників смертності. Які причини виникнення цього явища в Україні у 90-ті роки ХХ століття? Як ви вважаєте, які фактори (соціальні, психологічні, економічні чи екологічні) мають найбільший вплив?

Завдання 2. Визначте коефіцієнт народжуваності, коефіцієнт смертності та коефіцієнт природного приросту населення України у 2015 році. Із наведених розрахунків зробіть висновки: - Як змінилась

чисельність населення за період 2010–2015 років (з врахуванням міграційних процесів)? - Чи є позитивна динаміка змін демографічних показників 2015 року порівняно з показниками 2010 року?

Завдання 3. Визначте коефіцієнти, які характеризують перебіг процесів відтворення населення в регіонах України у 2015 році: коефіцієнт народжуваності, коефіцієнт смертності, коефіцієнт природного приросту населення. Визначте регіони, які мають більш сприятливу демографічну ситуацію, а також ті, які мають негативні показники. Визначте сальдо міграції для кожного регіону, зробіть відповідні висновки.

Завдання 4. Загальна кількість населення країни складає 45,9 млн. чол., у тому числі: діти до 16 років – 5,5 млн. чол.; пенсіонери – 3 млн. чол.; домогосподарки – 2 млн. чол.; студенти – 3,5 млн. чол., з них 2,75 млн. чол. – студенти денної форми навчання; бродяги і бездомні – 2 млн. чол.; особи, що знаходяться у виправних закладах – 2,5 млн. чол., у психіатричних клініках – 1,5 млн. чол., на «лікарняному» - 1,15 млн. чол.; звільнені й ті, що не шукають роботу – 2,5 млн. чол.; зайняті неповний робочий день – 0,5 млн. чол.; звільнені внаслідок спаду в економіці – 1,1 млн. чол.; звільнені в результаті структурних змін в економіці – 0,45 млн. чол.; звільнені за власним бажанням і ті, що шукають більш престижну роботу – 0,4 млн. чол.; ті, що навчаються на курсах перекваліфікації центру зайнятості – 0,85 млн. чол. Визначити: кількість робочої сили, фактичний рівень безробіття, природний рівень безробіття, потенційний ВВП, якщо фактичний ВВП дорівнює 1425 млрд. грн., а число Оуена дорівнює 2,5.

Завдання 5. Користуючись даними місцевої періодики, довідниками та інформацією статистичних органів, коротко письмово опишіть населення міста (селища, сільського поселення) у якому Ви проживаєте. Цей опис може містити інформацію про загальну чисельність населення, його національний, віково- статевий, соціально-економічний склад, зміну чисельності в останні роки (краще з початку 90-х років), напрямки міграційних потоків, рівень зайнятості тощо.

ТЕМА 8. ХАРАКТЕРИСТИКА СКЛАДОВИХ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ

Питання для обговорення

1. Що відносять до природних ресурсів?
2. Які типи земель виділяють?
3. Що відносять до викопних ресурсів?
4. Як оцінюються викопні ресурси?
5. Що відносять до лісових ресурсів?
6. Що відносять до неприродних ресурсів регіону?
7. Що відносять до трудових ресурсів?
8. Що відносять до інтелектуальних ресурсів?
9. Що відносять до інформаційних ресурсів?
10. Що передбачає необхідність ефективного використання ресурсів?
11. Що належить до основних функцій виробничої інфраструктури?
12. Які особливості та закономірності функціонування і розвитку інфраструктури регіону?
13. Що таке виробничо-економічний комплекс регіону (ВЕК)?
14. Які групи галузей виділяють?
15. Як розраховується коефіцієнт локалізації?
16. Як розраховується коефіцієнт душевого виробництва?
17. Які основні показники стану ПЕК регіону?
18. Що являє собою індекс виробництва?
19. Як розраховується коефіцієнт використання виробничих потужностей?

Практичні завдання

Завдання 1.

З'ясувати особливості промисловості України.

Задачі:

- ознайомитися із концептуальними засадами стратегічного аналізу;
- описати структуру галузей промисловості України в цілому;
- описати обраний Вами економічний район:
 - а) центри нафтопереробки;
 - б) центри чорної металургії;
 - в) центри кольорової металургії;

- г) центри виробництва мінеральних добрив;
- охарактеризувати легку промисловість обраного Вами економічного району;
 - за тим же принципом охарактеризувати харчову промисловість;
 - описати центри машинобудування та металообробки;
 - описати центри промисловості будівельних матеріалів, скляної та порцеляново-фаянсової промисловості в обраному Вами економічному районі;
 - описати центри харчової та борошномельно-круп'яної промисловості в обраному Вами економічному районі;
 - описати центри лісової, деревообробної та целюлозно-паперової промисловості в обраному Вами економічному районі;
 - описати центри паливної промисловості в обраному Вами економічному районі;
 - охарактеризувати електроенергетичний потенціал обраного Вами економічного району.

Завдання 2.

З'ясувати особливості сільського господарства України.

Задачі:

- описати агропромисловий потенціал України;
- охарактеризувати становище агропромислового комплексу в обраному Вами економічному районі;
- згідно обраного Вами економічного району визначити центри зосередження таких агропромислових культур:
 - а) зернових культур;
 - б) цукрових буряків;
 - в) соняшнику;
 - г) картоплі;
 - д) виробництва м'яса і молока.

Завдання 3.

З'ясувати особливості транспортної системи України.

Задачі:

- визначити складові транспортної системи, яка обслуговує всю територію України;

- охарактеризувати елементи транспортної системи, яка обслуговує обраний Вами економічний район;
- охарактеризувати вантажооборот в обраному Вами економічному районі;
- охарактеризувати пасажирооборот в обраному Вами економічному районі;
- охарактеризувати забезпеченість транспортною мережею в обраному Вами економічному районі.

Завдання 3.

Визначити величину чистого національного продукту в прогнозованому році, якщо імпорт збільшиться на 6 %, а експорт – 14 %. Як зміниться величина валового внутрішнього продукту в державі у прогнозованому році за цих умов?

Вихідні дані

Економіка держави в поточному році характеризується такими показниками: експорт – 550 млрд. грн., імпорт – 580 млрд. грн., споживчі витрати – 700 млрд. грн., державні витрати – 220 млрд. грн., інвестиції – 200 млрд. грн., амортизація – 5 млрд. грн.

Методичні рекомендації

Чистий національний продукт – це сумарний обсяг вартості всіх товарів і послуг, які країна за певний проміжок часу зробила і спожила з вирахуванням суми амортизації – вартості зношування основних фондів.

ТЕМА 9. СОЦІАЛЬНА ІНФРАСТРУКТУРА РЕГІОНУ

Питання для обговорення

1. Поясніть зміст таких демографічних показників, як смертність, народжуваність, тривалість життя?
2. Що називають природним рухом населення?
3. Що називають міграцією?
4. Який населений пункт називають містом?
5. Які населені пункти називають селом?
6. У яких міських поселеннях живе переважна більшість міського населення? Які різновиди агломерацій ви знаєте?

7. Що називають трудовим потенціалом?
8. Назвіть показники якості трудового потенціалу.
9. Охарактеризуйте типи регіональних ринків праці, які зараз сформовані на території України.
10. За якими показниками визначають показник життєвого рівня?
11. Що називають соціальною інфраструктурою? На які підструктури її поділяють?
12. Стан яких загальноекономічних чинників відображає роздрібний товарообіг?
13. Назвіть складові житлово-комунального господарства.
14. Які показники необхідні для розрахунку перспективи розвитку побутового обслуговування?
15. Які показники характеризують стан пасажирського транспорту?
16. За якими показниками визначають прогнозну потребу в кількості класних кімнат?
17. За якими показниками визначають прогнозну потребу в педагогічних працівниках?
18. Як визначити прогнозну потребу регіону в лікарняних ліжках?

Практичні завдання

Завдання 1.

1. Трудовий потенціал – це:

- а) частина населення, яка володіючи певною працездатністю, зайнята або може бути залучена у процес виробництва матеріальних благ чи послуг;
- б) узагальнена характеристика ролі людини у соціально-економічній та виробничо-господарській сферах суспільної взаємодії;
- в) сукупність кількісних і якісних характеристик, здібностей і можливостей трудоактивного населення, які реалізуються в межах і під впливом існуючої системи суспільних відносин;
- г) сукупність сформованих і розвинутих унаслідок інвестицій продуктивних здібностей, особистих рис і мотивацій індивідів.

2. Економічна категорія «трудовий потенціал» співвідноситься з:

- а) трудовим потенціалом людини;
- б) трудовим потенціалом організації;

в) трудовим потенціалом суспільства;

г) всі відповіді вірні.

3. Серед характеристик трудового потенціалу не існує характеристики:

а) здоров'я;

б) моральності та вміння працювати в колективі;

в) привітності;

г) освіченості.

4. Організованість як характеристика трудового потенціалу людини визначається такими показниками:

а) акуратність; раціональність; дисциплінованість; обов'язковість; ошадливість; порядність;

б) втрати від порушень дисципліни; чистота; старанність;

в) якість законодавства, доріг і транспорту; дотримання договорів і законів;

г) немає вірної відповіді.

5. Які з наведених тверджень відображають особливості трудового потенціалу організації:

а) трудовий потенціал організації є величиною постійною;

б) трудовий потенціал організації є величиною змінною;

в) трудовий потенціал організації є більшим за суму трудових потенціалів окремих працівників;

г) трудовий потенціал організації є сумою трудових потенціалів працівників.

6. До складових керованої підсистеми управління трудовим потенціалом належать:

а) управління формуванням і розвитком трудового потенціалу;

б) управління розміщенням продуктивних сил;

в) управління використанням ресурсів праці;

г) управління територіальним рухом населення.

7. Методи управління трудовим потенціалом поділяються на такі групи:

а) комп'ютерного моделювання, соціального партнерства, соціальної аналогії;

б) адміністративно-організаційні, економічні, соціально-психологічні;

в) експертної оцінки, статистичного аналізу;

г) адміністративно-організаційні, економічні, правові.

8. Накази та розпорядження є засобами:

- а) економічних методів;
- б) адміністративно-організаційних методів;
- в) правових методів;
- г) усіх без виключення методів.

9. Оберіть варіанти відповідей, які називають заходи пасивної політики держави:

- а) реєстрація та облік безробітних і незайнятих громадян, які шукають роботу;
- б) гнучкі форми зайнятості;
- в) організація системи допомоги по безробіттю;
- г) здійснення грошової та негрошової підтримки безробітних і осіб, що знаходяться на їх утриманні.

10. Оберіть органи, що здійснюють управління трудовим потенціалом на державному рівні:

- а) Державний комітет статистики України;
- б) Верховна рада України;
- в) Кабінет міністрів України;
- г) Державна служба зайнятості.

ТЕМА 10. ОСОБЛИВОСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО РЕГІОНАЛІЗМУ

Питання для обговорення

1. Витоки європейської цивілізації та основні етапи європейської інтеграції.
2. Суперечливий процес європейської інтеграції та пошук шляхів її поглиблення.
3. Можливості і перспективи європейської інтеграції України.
4. Порядок денний асоціації Україна - ЄС в контексті соціальної політики.
5. Формування засад соціальної політики країн ЄС.
6. Глобалізація соціальних процесів та її вплив на європейську соціальну політику.
7. Закріплення в політичних документах та первинному законодавстві Євросоюзу принципу поваги до прав людини.
8. Проблеми впровадження європейських стандартів соціально-економічних прав в Україні.

9. Можливості використання європейського досвіду регулювання зайнятості населення в Україні.

10. Перспективи розвитку освіти в Україні в рамках Європейського простору вищої освіти

11. Безпека та здоров'я на роботі як пріоритет європейської соціальної політики.

12. Міжнародно-правові стандарти у сфері охорони здоров'я людини та їх реалізація (на прикладі однієї з європейських країн).

13. Політика щодо надання притулку в ЄС.

14. Соціальний захист мігрантів в країнах ЄС.

15. Функції та повноваження органів Європейського Союзу за Лісабонським договором.

16. Моделі державного управління в ЄС, основні методи управління.

17. Найбільш ефективні форми вирішення соціальних проблем міста чи району в країнах ЄС.

18. Основні форми участі громадян в країнах ЄС у вирішенні локальних територіальних проблем.

Завдання 1.

Європейська інтеграція як основа демократії та управління в ЄС.

1. Складіть словник ключових термінів: європейська інтеграція, Європейський Союз, *acquis Communautaire*.

2. Складіть хронологічну таблицю засновницьких договорів ЄС:

Дата	Назва угоди
------	-------------

3. Поясніть роль Жана Моне у створенні ЄС.

Завдання 2.

Структура управління в ЄС та основні європейські інституції.

1. Складіть схему керівних органів ЄС та їх функцій.

2. Визначте, які керівні органи ЄС представляють інтереси громадянського суспільства.

3. Знайдіть інформацію про підтримку України Європейським інвестиційним банком.

Завдання 3.

Інструменти і принципи управління в ЄС.

Прочитайте статтю «Чи бути Європейському оборонному союзу?» та дайте письмову відповідь на питання: Як Ви вважаєте, для чого ЄС потрібен оборонний союз і в якій формі?

Завдання 4.

Захист прав людини як основи політичного управління в ЄС

1. Чи вважаєте Ви, що запровадження і дотримання стандартів європейського врядування покращить стандарти життя українських громадян?

2. Яких нових вмінь і навичок потребуватиме європейська інтеграція від українських державних службовців? Чи готова державна служба України відповісти на виклики європейської інтеграції?

3. Якими рисами повинен володіти державний службовець XXI століття? В чому полягають основні характеристики службової кар'єри?

Завдання 5.

Економічна інтеграція та фінансове регулювання в ЄС.

1. На основі матеріалів ЗМІ наведіть приклади економічного співробітництва України та ЄС у 2015 р.

Завдання 6.

Основні напрями європейської соціальної політики та соціального прогресу

Дайте письмову відповідь на питання:

1) Якими є стандарти якості життя в Європі? Наведіть приклади. Що треба зробити в Україні для досягнення цих стандартів?

2) З якими проблемами на ринку праці стикаються в ЄС, які способи вирішення цих проблем можна застосувати в Україні?

Завдання 7.

Європейське управління у сфері освіти, професійної підготовки та молоді

Дайте письмову відповідь на питання:

1. Які соціальні гарантії мають студенти в ЄС?

2. Якими Ви бачите перспективи розвитку освіти в Україні в рамках Європейського простору вищої освіти?»

Завдання 8.

«Європа громадян». Моделі регіонального та місцевого управління в ЄС.

Підготуйте есе (3 стор.) на одну з запропонованих тем:

1) Мультикультуралізм як протиставлення концепції «плавильного котла».

2) Політика щодо надання притулку в ЄС.

3) Соціальний захист мігрантів в країнах ЄС.

Завдання 9.

Європейський вибір України.

На основі матеріалів ЗМІ наведіть приклади реалізації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Завдання 10.

Ознайомтесь з механізмом стимулювання інноваційної активності підприємств у Великобританії. Як досвід цієї країни може бути використаний (чи вже використовується) в Україні? Підготуйте доповіді з прикладами стимулювання інноваційної діяльності в інших країнах світу, наприклад в США, Франції, Німеччині, Японії, Індії. Який відсоток ВВП використовується на фінансування інноваційної діяльності у розвинених країнах і в Україні?

Ключовим механізмом державної підтримки розвитку науки і високих технологій в Великобританії є застосування податкових пільг для організацій, що займаються дослідженнями і науковими розробками. Критеріям віднесення окремих видів діяльності до досліджень і розробок присвячений окремий документ: "Керівництво з визначення досліджень і розробок з метою оподаткування", прийнятий у 2004 році. Роз'яснення з питань віднесення наукової діяльності до досліджень і розробок можна отримати в Міністерстві у справах бізнесу, підприємництва і реформ в галузі державного регулювання. Право на податкові відрахування щодо податку на прибуток отримують всі компанії, які щорічно вкладають понад 10 000 фунтів стерлінгів у наукову діяльність.

Витрати компанії на дослідження і розробки, щодо яких застосовуються податкові пільги, визначаються досить широко і включають в себе: 1) витрати по найму персоналу, прямо або побічно залученого у здійснення досліджень і розробок; 2) придбання матеріалів, які безпосередньо використовуються при здійсненні досліджень і розробок (у загальному сенсі фізичні матеріали, споживані в рамках здійснення досліджень і розробок); 3) витрати на електроенергію, воду, паливо і програмне забезпечення, що безпосередньо використовуються з метою досліджень і розробок. Розмір пільги залежить від величини компанії і складає: 150 % від

витрат на дослідження і розробки для малих і середніх компаній; 125 % від витрат на дослідження і розробки для великих компаній. Додатково компанії мають право користуватися прискореною амортизацією щодо окремих видів придбаних основних засобів (обладнання, автомобілі тощо), які використовуються для досліджень і розробок.

Слід зазначити, що в області постійного вдосконалення механізму податкових пільг держава постійно підтримує діалог з бізнес-спільнотою. З 2000 року Королівською податковою і митною службою було видано ряд інформаційних листів, документів, повідомлень і посібників, що роз'яснюють окремі питання застосування пільг на корпоративний податок у відношенні доходів, пов'язаних з інноваційною діяльністю. Така співпраця призвела не тільки до введення податкових пільг, а й до прозорості та ефективності регулювання відповідних відносин. Не дивно, що стратегія налагодження і підтримки діалогу між державою і приватним сектором, реалізована у Великобританії, була визнаний на міжнародному рівні в якості кращої практичної моделі по застосуванню подібних заходів.

Важливу роль у розвитку інноваційної політики Великобританії відіграє створення інформаційної підтримки інноваційної діяльності. Зокрема, з цією метою Міністерство інновацій, вищих навчальних закладів та підвищення кваліфікації на своєму офіційному сайті розміщує великий масив документів, які можуть виявитися корисними учасникам інноваційного процесу. Особливий інтерес становлять запропоновані Міністерством модельні контракти, спрямовані на передачу або використання права власності на результати інтелектуальної діяльності в області інновацій. Дані контракти були підготовлені робочою групою, в яку увійшли представники університетів, регіональних Агентств розвитку, Асоціації малих підприємств, різних міністерств і приватних компаній. Діяльність групи була розпочато в 2010 році і до цього часу підготовлено п'ять контрактів – п'ять моделей взаємодії науково-дослідних і комерційних організацій.

Поряд із зазначеними заходами підтримки у Великобританії необхідно відзначити і активне формування інфраструктурної основи ведення інноваційної діяльності. Зокрема велике поширення одержали компанії, що здійснюють консультаційні та сервісні послуги в області

технологічного розвитку. Такі компанії спочатку створювалися на базі університетів та є власниками різних інноваційних центрів, які надають офіси та лабораторії для молодих інноваційних компаній. Також вони беруть участь в посередницькій діяльності між розробниками інноваційних ідей та представниками бізнесу, які готові використовувати такі ідеї на практиці.

15. Рекомендована література

Базова

1. Гуторова О.О. Територіальне управління : навч. посібник / О.О. Гуторова. Х.: Харк. нац. аграр. ун-т. Х.: ХНАУ, 2017. 261с. Режим доступу: <https://knau.kharkov.ua/hutorova-o-o.html>
2. Лелеченко А. П., Васильєва О. І., Куйбіда В. С., Ткачук А. Ф. Місцеве самоврядування в умовах децентралізації повноважень: навч. посіб. / [А. П. Лелеченко, О. І. Васильєва, В. С. Куйбіда, А. Ф. Ткачук] К. : 2017.110 с. Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/202>
3. Регіональне управління : підручник / за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого. К. : НАДУ, 2014. 512с. Режим доступу: http://academy.gov.ua/NMKD/library_nadu/Pidruchnuiky_NADU/f3dc7d7f-b6da-4f4d-8caa-4b035f5f4fc9.pdf
4. Регіональний менеджмент [Текст] : конспект лекцій для студ. спец. "Адміністративний менеджмент" усіх форм навчання / А. Ю. Жулавський, О. О. Павленко, Ю. А. Опанасюк, І. О. Тимченко. Суми : СумДУ, 2013. 114 с. 11-65.
5. Територіальна громада як базова ланка адміністративно-територіального устрою України: проблеми та перспективи реформування. – К.: НІСД, 2016. – 61 с. Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/ADTeritor_alna-gromada-103fe.pdf
6. Василенко В.Н. Архитектура регионального экономического пространства: Монография / НАН Украины. Ин-т экономико-правовых исследований. – Донецк: ООО «Юго-Восток, Лтд», 2006 -311 с.
7. Герасимчук З.В. Просторовий розвиток міста: монографія /

З.В. Герасимчук, Т.О. Ніщик. Луцьк: ЛНТУ, 2011. 212 с.

8. Гаврилов А.И. Региональная экономика и управление: Учеб. пособие для вузов. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2002. 239 с.

9. Гранберг А.Г. Основы регіональної економіки. – М.:Изд.дом ГУ ВШЕ, 2006. 495 с.

10. Джабраїлов Р.А. Господарська правосуб'єктність міста: теорія і практика: монографія / Р.А. Джабраїлов; НАН України. Ін-т економіко-правових досліджень. Донецьк: Ноулідж, 2010. 455 с.

11. Данилишин Б. М. Безпека регіонів України і стратегія її гарантування / Б. М. Данилишин, А. В. Степаненко, О. М. Ральчук.— К. : Науково-виробниче підприємство «Вид-во „Наукова думка” НАН України», 2008. - Т. 1. - 390 с.

Допоміжна література:

1. Гуменна, К. Р. Державне управління інвестиційними процесами на регіональному рівні [Текст] : автореферат... канд. екон. наук, спец.: 08.00.03 - економіка та упр. нац. госп-вом / Гуменна К. Р. Мукачєво : Мукачівський держ. ун-т, 2015. 20 с. 10.

2. Європейська хартія місцевого самоврядування (укр/рос) від 15.10.1985 (редакція від 16.11.2009 р.) [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

3. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР (редакція від 04.02.2011р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

4. ПАСПОРТ РЕФОРМ: ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ВЛАДИ ТА РЕГІОНАЛЬНИЙ РОЗВИТОК [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/57-pasportreformi-decentralizatsiya-zagalniy.pdf>

5.Коваль Я.В., Антонечко І.Я. Регіональна економіка: Навч. посіб. К.: ВД "Професіонал", 2005. 272 с.

6. Круш П.В. Регіональне управління / П.В. Круш, О.О. Кожемяченко / Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2007. 248 с.

7.Мельник А.Ф., Монастирський Г.Л., Дудкіна О.П. Муніципальний менеджмент: Навч.посіб. / за ред. А.Ф.Мельника. - К.: Знання, 2006. - 420с.

8. Миронова Т.Л., Добровольська О.П., Процай А.Ф., Колодій

С.Ю. Управління розвитком регіону: навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 328с.

9. Стеценко Т.О, Тищенко О.П. Управління регіональною економікою.: Навчальний посібник.: КНЕУ, 2010. 471с.

10. Сундук А. М. Регіональний вимір економічної безпеки України : моногр. / А. М. Сундук. К. : Логос, 2007. 182 с.

11. Регіональний менеджмент: Навч.посіб. / М.А. Коваленко, Н.А. Кругла, Л.М Радванська, Г.М. Швороб. Херсон: "Олді - плюс", 2004. 304 с.

12. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство : монографія / В. М. Гесць, М. О. Кизим, Т. С. Клебанова, О. І. Черняк та ін. ; за ред. В. М. Гейця. Х. : ВД "ІНЖЕК", 2006. – 240 с.

Інформаційні ресурси

1. Ukrstat.org - публикация документов Государственной

2. Службы Статистики Украины [Електронний ресурс].- Режим доступу: <https://ukrstat.org/>.

Державний комітет статистики України [Електронний ресурс] / Держстат України.-Електронні данні. – Київ: Держстат України, 1998-2015. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

3. Головне управління статистики у Запорізькій області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zp.ukrstat.gov.ua/>.

4. Бюджетний кодекс України. Закон України № 2456-VI. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/12156.html>.

5. Мировая урбанизация: процессы и тенденции [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ecoross.ru/files/vvedenie.doc>.

6. Городские агломерации Украины [Електронний ресурс] // Википедия: свободная энциклопедия. – Режим доступу: http://ru.wikipedia.org/wiki/Агломерации_Украины.

7. Сассен С. Глобальный город: введение понятия [Электронной ресурс] / С. Сассен // Глобальный город: теория и реальность: под ред. Н.А. Слуки. – М.: Аванглион, 2007. – С. 9-27. – Режим доступа: http://globalization.su/planet_in_changes/econom/content/1221117513.html.

8. Особенности развития крупнейших городов мира [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.mbm.ru/content/document_r_F25B126A-A244-4AEE-87A6-56855C342386.html.

Законодавча база:

1. Конституція. України, прийнята 28 червня 1996 р.
2. Коментар до Конституції України. — 2-ге вид., випр. і доп. - К., 1998.
3. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні»// Відомості Верховної Ради України. -1997. - № 1-2. - Ст. 95.
4. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні»: Наук.-практ. коментар. - К., 1999.
5. Закон України «Про ратифікацію Європейської Хартії місцевого само-врядування»// Відомості Верховної Ради України. – 1997. - № 38. - Ст. 249.
6. Закон України «Про столицю України - місто-герой Київ»// Відомості Верховної Ради України. - 1999. - №11. - Ст. 79.
7. Закон України «Про затвердження Конституції Автономної Республіки Крим» від 23 грудня 1998 р.9
8. Закон України «Про місцеві державні адміністрації» // Відомості Верховної Ради України. -1999. - № 20-21. - Ст. 190.
9. Закон України «Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» // Відомості Верховної Ради України.- 1998. - № 3-4. - Ст. 15 (зі змін, і доп.).
10. Закон України «Про всеукраїнський та місцеві референдуми» // Відомості Верховної Ради України. - 1991. - № 33. - Ст. 443.
11. Закон України «Про статус депутатів місцевих рад «// Відомості Верховної Ради України. - 2002. - № 41. (У новій ред.)
12. Закон України «Про службу в органах місцевого самоврядування»// Відомості Верховної Ради України. - 2001.
13. Закон України «Про органи самоорганізації населення» // Відомості Верховної Ради України.- 2001.